

## V O O R R E D E.

Het boek, dat ik thans aan het Publiek aanbiede, is met het tweeledige doel geschreven, om voor de jeugdige beoefenaars der Geneeskunde en Pharmacie tot leiddraad van onderwijs te kunnen dienen, en door de meer ervaren Genees- en Artsenybereidkundigen tot herinnering van bekende en opzoeken van minder bekende zaken gebruikt te worden. Ik gevoel zeer wel, dat de middenweg tusschen beknoptheid en volledigheid niet zonder moeilijkheden was, doch ik ben mij daarbij tevens bewust, dat het plan voor mijn werk niet onberaden ten uitvoer is gebracht. Terwijl namelijk de Plantenkunde van mijne eerste jeugd eene mijner hoofdstudiën was, die ik steeds ijverig bleef

beoefenen, heb ik, als Geneesdundige, nimmer vergeten dezelve op de Geneeskunst toe te passen en ook van dien kant voor mij nuttig te doen worden. Sedert lang was daardoor het plan bij mij rijp geworden, de Plantenkunde, in hare betrekking tot de Geneeskunst en bepaaldelijk tot de Materies medica en Pharmacie, in een beknopt, doch zoo veel mogelijk volledig, Handboek te doen kennen. De behoefte aan zoodanige Handleiding voor mijn onderwijs heeft mij thans tot de uitvoering van hetzelfde te meer overgehaald. Zorgvuldig heb ik alles, wat niet volstrekt tot de zaak behoorde, uitgesloten en het geheel in eenen zoo veel mogelijk eenvoudigen stijl ingekleed, waarbij ik, door verkortingen en kleineren letterdruk, getracht heb, den omvang van het geheel zoo klein mogelijk te doen uitvallen.

Dat ik het natuurlijk stelsel, zoo als dat door JUSSIEU gegroundvest, door DESFONTAINES, DE CANDOLLE, RICHARD, R. BROWN, KUNTH, BARTLING, LINDLEY, ENDLICHER en anderen gewijzigd en verbeterd, thans algemeen gebruikelijk is, tot grondslag van mijnen arbeid gelegd heb, zal wel niemand afkeuren.

De kenmerken der Familiën en overige verdelingen heb ik kortelijk vermeld, omdat daarin een wezenlijk hulpmiddel voor het determineren van

planten gelegen is, (eene oefening, die den jeugdige beoefenaars der Plantenkunde niet genoeg kan worden aanbevolen) en ook daardoor de karakters der geslachten zoo veel beknopter kunnen voorgesteld worden. Ik heb daarbij eene korte beschrijving van de houding en de geographische verspreiding der Familiën gevoegd, met eene opgave van hare voornaamste geneeskrachtige eigenschappen, ten einde het geneeskrachtige Plantenrijk zoo veel mogelijk in zijn geheel te doen kennen. Voor diegenen, welke van eene Plantenfamilie nog andere bijzonderheden wenschen te leeren kennen, is achter de beschrijving der familie steeds het *Handboek der Botanik van KUNTH*, vertaald door N. MILLARD, met eene voorrede van H. W. DE VRIESE, aangehaald, waarin men ook de beschrijvingen van familiën kan nalezen, welke ik korthedshalve met stilzwijgen voorbij ging. De karakters der familiën, geslachten en soorten zijn of van de voornaamste schrijvers onveranderd of gewijzigd overgenomen, of voor mijn bepaald doel zamengesteld; bij allen heb ik getracht, voor zoo verre dit mogelijk was, de beschrijvingen met de natuur zelve te vergelijken. Ik heb daarbij de Latijnsche Terminologie gebruikt, omdat deze de meest beknopte, duidelijkste en bekende is, en men vertrouwen

moet, dat iedereen, die ook maar een beginnende Plantenkundige is, dezelve verstaat. Welligt hadden sommigen gewenscht, dat ik ook dit gedeelte in het Nederduitsch, zoo als het overige gedeelte van het werk, geschreven had; doch ik hield het voor onnoodig, omdat ieder, die de Nederduitsche kunstspraak kent, zonder twijfel de Latijnsche reeds verstaat. De Nederduitsche kunstspraak is in vele opzigten nog onvolledig, veelal onbepaald, en laat die beknoptheid van beschrijving niet toe, waardoor de Latijnsche zich zoo zeer aanbeveelt. Niemand zal toch ook in ernst willen beweren, dat men, om eene Latijnsche Plantbeschrijving te kunnen verstaan, de Latijnsche taal magtig zoude moeten zijn.

Bij iedere beschrijving heb ik, behalve de groeiplaats, bloeitijd, duurzaamheid enz., eene afbeelding der plant vermeld, doorgaans uit de bekende voortreffelijke plaatwerken van FR. NEES VON ESENBECK en van HAYNE; zoo in deze werken de plant niet was afgebeeld, heb ik andere plaatwerken moeten aanhalen.

Ten einde vooral voor de Nederlandsche Geneeskundigen en Pharmaceuten mijn werk nuttig te maken, heb ik met bijzondere oplettendheid de inlandsche geneeskrachtige planten behandeld, daarbij steeds den Nederduitschen naam, volgens de

*Flora Belgii septentrionalis* van VAN HALL, aangehaald, ten einde men daardoor met den eersten oogopslag de inlandsche geneeskrachtige gewassen van de uitlandsche onderkennen kunne, en uit genoemd werk de inlandsche groeiplaatsen derzelve kunne aanleeren, om daardoor in staat gesteld te worden, de planten in het land zelve te verzamelen. Met hetzelfde doel is ook de *Flora Batava* bij de meeste inlandsche planten, daarin voorkomende, aangehaald. — Het is zeer te bejammeren, dat onze Geneeskundigen over het algemeen de studie der inlandsche, vooral der geneeskrachtige, planten zoo zeer veronachtzamen, en daardoor eenen schat voorbijzien, welke de natuur in het land zelf met milde hand aanbiedt. De zucht naar het vreemde en nieuwe bezielt velen tot groot nadeel der geneeskundige wetenschap en der lijdende menscheid. Men gebruikt nieuwe geneesmiddelen, over wier werking de ondervinding nog niets geboekt heeft, niet bedenkende hoeveel waarneming en vergelijking van waarneming er toe vereischt wordt, om tot eenige zekerheid over den aard der werking van een geneesmiddel te geraken. Zoodanige proefnemingen, want anders kan ik het onberaden gebruik van alle die nieuwigheden niet noemen, verdienen zoo veel te ernstigere afkeuring, als het

aantal van geneeskrachtige stoffen, waarover een rijke schat van ondervinding van eeuwen herwaarts geboekt staat, groot en reeds meer dan voldoende is.

Tot de kennis eener plant, in geneeskundig en pharmaceutisch opzigt, behoort meer dan enkele botanische kennis derzelve. De reuk en smaak van het gebruikte plantendeel, de scheikundige zamenstelling, de hoofdtrekken der werking op het menschelijk ligchaam, het voornaamste gebruik, de wijze van toediening en de præparaten, welke in de Apotheek uit de plant bereid worden, moeten tevens vermeld worden. Het is moeilijk hierbij binnen de juiste grenzen te blijven, en niet naar de Pharmacie, Plantenchemie of Materies medica af te dwalen.

Nauwelijks kan men alle deze wetenschappen nauwkeurig van elkander afscheiden. De wetenschap der geneeskrachtige planten kan als de grondslag of de voornaamste hulpwetenschap van allen beschouwd worden, weshalve het mij ook in dit opzigt doelmatig voorkomt, de raakpunten derzelve in een Leerboek, als het onderdavige, duidelijk te doen uitkomen.

Deze wijze van behandeling is niet nieuw; in het Handboek van BISCHOFF, dat mij in vele opzigten

tot voorbeeld verstrekt heeft, vindt men dezelve reeds gedeeltelijk gevolgd; doch heeft deze schrijver bij de scheikundige zamenstelling alleen die stoffen vermeld, welke hem de voornaamste en de werkzame toeschenen; waardoor dit doelmatige en lofwaaardige werk eene belangrijke leemte heeft verkregen. Trouwens is het moeilijk en niet zelden onmogelijk te bepalen, van welk chemisch beginsel deze of geene werking afhangt, en niemand zal willen ontkennen, dat niet alle stoffen, zelfs de kleine hoeveelheden gom en plantenslijm niet uitgesloten, tot het eigenaardige der werking bijdragen. Ik meende daarom met de meeste naauwgezetheid het chemische gedeelte te moeten bewerken. Ik ontveins niet, dat mij dit vele moeilijkheden heeft veroorzaakt. De organische Scheikunde gaat in onze dagen met eene snelheid vooruit, dat hij, die haar niet opzettelijk beoefent, al spoedig achter blijft. De ontleding en zijn in vele Tijdschriften verspreid, waarbij zoo vele onbeduidende, ook onjuiste, bekend gemaakt worden, dat het vooral hierin noodig is, de goede korrels van het kaf te scheiden. In dit opzigt heeft het mij vooral leed gedaan, dat dat gedeelte van de laatste uitgave van het Leerboek van BERZELIUS nog niet geheel door mij heeft kunnen gebruikt worden. Ik meen

daarom op toegevende beoordeeling aanspraak te mogen maken.

De Materies pharmaceutica, welke eene afzonderlijke en wel begrensde wetenschap uitmaakt, is in dit Leerboek uitgesloten, en verdient vooral onder ons eene bijzondere bewerking.

Bij de korte opgave van de voornaamste werking van het plantendeel heb ik getracht de waarheid uit de ondervinding te putten, al het hypothetische ter zijde stellende. Doch het is vooral van dit gedeelte der wetenschap waar, dat het moeilijk is, helder water uit eenen troebelen bron te scheppen. Mijn individueel gevoelen heb ik hierbij niet op den voorgrond gesteld, want wie zoude zich willen aanmatigen, over de werking van alle geneeskrachtige planten ondervinding te bezitten! Bij de wijze van toediening meende ik veelal de gift (dosis) te moeten opgeven, omdat deze tot de juiste kennis van de geneeskrachtige eigenschappen van een gewas veel bijdraagt. Bij de opgave der vervalschingen en verwisselingen is vooral de ontdekking derzelfde door botanische kennis onder het oog gehouden. Soms zijn de vervalschingen alleen genoemd, soms is bepaaldelijk opgegeven, door welk kenmerk zij vooral herkend worden. De botanische beschrijving geeft dan deze kenmerken aan de



hand. Zij maakt in dit opzigt vele breedvoerige beschrijvingen van vervalschingen, in de boeken der Pharmacie en Materies medica opgeteekend, overbodig.

Daar de Pharmacopœa Belgica nog steeds in officieel gebruik blijft, kwam het mij niet ongepast voor, de daarin vermelde planten met een bijzonder teeken te onderscheiden. De benamingen zijn niet altijd gelijk aan de door mij opgegevenen; men zal dan den in de Pharmacopœa vermelde naam onder de Synonyma aantreffen. Ik wensch overigens hartelijk, dat dit gedeelte van mijnen arbeid spoedig, door de invoering eener nieuwe Pharmacopœa, overbodig moge worden, want reeds sinds lang is de noodzakelijkheid daarvan algemeen erkend en wordt dagelijks meer gevoeld.

Er bestaat eene bijzondere klasse van officinele planten, die men gewoonlijk de ongebruikelijken en verouderden of obsoleten noemt. Zij worden gewoonlijk in vele Handboeken geheel met stilzwijgen voorbijgegaan. Ik twijfel of dit doelmatig zij. Vele derzelve, wier gebruik, ten onregte, thans terzijde gesteld is, zullen later op nieuw onder de gebruikelijken worden opgenomen, weshalve het goed zal zijn, dezelve ook nu niet geheel te ver-

geten. Bij vele Geneeskundigen en Pharmaceuten, die de medicinale Plantenkunde niet bij voorkeur beoefenen, zijn deze planten onbekend; daar zij echter in vroegere geschriften, welke thans nog algemeen gelezen worden, vermeld staan, vermeende ik, dezelve in mijn boek te moeten opnemen, ten einde men dezelve daarin konde opzoeken, hetwelk te meer noodzakelijk was, daar de oudere pharmaceutische namen zoo geheel van de thans gebruikelijke botanische verschillen. Ten einde echter deze planten op den eersten blik te onderscheiden, en vooral voor de beginnende beoefenaars de noodzakelijke van de minder noodzakelijke kennis af te scheiden, heb ik, ook korthedshalve, van deze planten geene beschrijving medegedeeld, en het daarvan opgegevene met eenen kleinen letter laten drukken, dan alleen voor dezelve den gewonen letter behoudende, wanneer haar gebruik ook thans nog niet geheel vergeten is. — Op die wijze meende ik vooral aan het plan van volledigheid te voldoen, zonder van de beknoptheid af te wijken. Wie eene beschrijving van zulk eene plant te lezen wenscht, kan dezelve ligtelijk in een *Systema Plantarum* opzoeken. Niet zelden heb ik de geneeskrachtige eigenschappen van deze obsolete planten in het kort vermeld, omdat hare kennis een helderder licht over den aard der geneeskrachten, aan de

geheele familie of de aanverwante soorten eigen, verspreidt.

De inleiding heb ik, behalve aan eene geschiedenis en de litteratuur der wetenschap, vooral toegewijd aan eene meer bepaalde uiteenzetting van het vraagpunt, in hoeverre de wetenschappelijke plantenkennis voor de Pharmakodynamik nuttig en noodzakelijk is. Het was misschien doelmatiger geweest, dit gedeelte aan het slot van het geheele werk te plaatsen, daar eerst bekendheid met de natuurlijke rangschikking en de geneeskrachtige eigenschappen des plantenrijks in staat stelt, hierin een juist oordeel te vellen. Gebrek aan deze kennis heeft menigeen hierin een voorbarig en onjuist oordeel doen uitspreken. Ik wensch daarom, dat men dit gedeelte, vooral in betrekking tot en met kennis aan het eigenlijke werk, leze.

Een overzicht der plantengeslachten, in dit boek vermeld, naar het sexuele stelsel, registers over alle plantennamen, pharmaceutische benamingen en præparaten zijn achter het werk gevoegd, met eene lijst der in hetzelfde gebruikte verkortingen. Dat ik bij de naamverkortingen korte opgaven over het leven en de schriften dier schrijvers, zoo als SPRENGEL achter zijn Systema Vegetabilium deed, gevoegd heb, wijte men aan de ondervinding, dat vooral eerstbeginnende beoefenaars groot ge-

brek aan zulke kennis hebben, en ook veel gevorderden dikwijls niet weten, welke namen eigenlijk onder die verkortingen te verstaan zijn, die daardoor voor hen onverstaanbare Hieroglyphen blijven.

Ten slotte meen ik te moeten opmerken, dat van de nieuwe uitgave van GEIGER'S Pharmaceutische Plantenkunde, door FR. NEES VON ESENBECK en DIERBACH bezorgd, slechts de twee eerste afleveringen mij ter inzage kwamen, toen mijn leerboek bijkans geheel was afgedrukt.

En hiermede meen ik genoeg over de inrigting van mijn werk gezegd te hebben. Mogt het door deskundigen doelmatig bevonden worden en door het publiek met welwillendheid worden opgenomen, dan vleije ik mij, geenen nutteloozen arbeid ondernomen te hebben en stel mij dan voor, in van tijd tot tijd mede te deelen vervolgen, de vorderingen der medicinale Plantenkunde op te teekenen.

*Rotterdam, Mei 1838.*

